

Оксана Дзявроник

Навчально-науковий інститут права та психології
Національного університету “Львівська політехніка”.
асистент кафедри адміністративного та інформаційного права
odzavronik@gmail.com

АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВИЙ МЕХАНІЗМ МІГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ У СФЕРІ КОНФЕСІЙНИХ ВІДНОСИН

© Дзявроник О., 2017

Розглянуто особливості адміністративно-правового механізму міграційних процесів у сфері конфесійних відносин. Процес міграції у сучасних умовах потребує законодавчого регулювання у різних сферах суспільства. Особливе місце у міграційних процесах посідає конфесійна міграція, адже кожна людина має право на свободу совісті та віросповідання у різних країнах. Саме тому правове регулювання, зокрема адміністративно-правове регулювання конфесійних відносин, потребує не лише вдосконаленої нормативно-правової бази та впровадження механізмів, але й проведення міжнародних діалогів за участю не лише представників державних органів, але й учасників конфесійних відносин.

Ключові слова: міграція; конфесійна міграція; механізми адміністративно-правового регулювання; свобода совісті та віросповідання.

Оксана Дзявроник

АДМИНИСТРАТИВНО-ПРАВОВОЙ МЕХАНИЗМ МИГРАЦИОННЫХ ПРОЦЕССОВ В СФЕРЕ КОНФЕССИОНАЛЬНЫХ ОТНОШЕНИЙ

В статье рассматриваются особенности административно-правового механизма миграционных процессов в сфере конфессиональных отношений. Процесс миграции в современных условиях требует законодательного регулирования в различных сферах общества. Особое место в миграционных процессах занимает конфессиональная миграция, ведь каждый человек имеет право на свободу вероисповедания и совести в разных странах. Именно поэтому правовое регулирование, в том числе административно-правовое регулирование конфессиональных отношений, требует усовершенствованной нормативно-правовой базы и совершенствования механизмов этой миграции в связи с евроинтеграцией.

Ключевые слова: миграция; конфессиональная миграция; механизмы административно-правового регулирования; свобода совести и вероисповедания.

Oksana Dziavronyk

Institute of Jurisprudence and Psychology
Lviv Polytechnic National University
Department of Administrative and Informational Law

ADMINISTRATIVE AND LEGAL MECHANISM OF MIGRATION PROCESSES IN THE FIELD OF CONFESSIONAL RELATIONS

The article deals with the peculiarities of the administrative-legal mechanism of migration processes in the sphere of confessional relations. The migration process in modern conditions requires legislative regulation in various spheres of society. Confessional migration occupies a

special place in migration processes, since every person has the right to religious beliefs and freedom of conscience in different countries. That is why legal regulation, including the administrative-legal regulation of confessional relations, requires not only an improved legal framework and implementation of mechanisms but also an international dialogue involving not only representatives of state bodies, but also representatives of confessional relations.

Key words: migration; confessional migration; mechanisms of administrative and legal regulation; freedom of conscience and religion.

Постановка проблеми. Серед проблем, які є актуальними у сучасних умовах, міграція стала важливим елементом переміщення людей у багатьох країнах світу. Ці процеси потребують постійного контролю з боку органів державної влади, вивчення причин та подальшого вдосконалення національної політики, прийняття законодавчих актів.

Отже, проблема розроблення адміністративно-правового механізму регулювання міграційних процесів у сфері конфесійних відносин потребує детального дослідження, оскільки свобода совісті та віросповідання є одним з конституційно закріплених прав людини і громадянина.

Аналіз дослідження проблеми. Сьогодні питання дослідження механізмів регулювання міграційних процесів постійно аналізують вітчизняні та зарубіжні науковці, вивчають й розглядають як самостійний науковий напрям. У зв'язку з цим виникла велика кількість наукових теорій та підходів до вивчення цього суспільно-економічного явища. Однак у цих дослідженнях недостатньо уваги приділено саме конфесійній міграції, зокрема механізму регулювання міграційних процесів у цій сфері.

Мета дослідження. Комплексне та всебічне вивчення адміністративно-правового механізму конфесійної міграції передбачене її складним характером, що потребує аналізу сучасних міжнародно-правових відносин та механізмів, які діють у сфері співпраці з питань міграції, а також в оцінці можливостей використання міжнародного досвіду для удосконалення внутрішнього законодавства України.

Виклад основного матеріалу. Термін “міграція” походить від латинського слова *migratio*, що означає переселення, тобто просторове пересування. Здебільшого в науковій літературі міграція визначається як винятково територіальні переміщення людей. Наприклад, Н. Ноздріна розуміє її як “будь-яку форму територіальної мобільності населення: щоденні пересування до місця роботи і назад, поїздки в торговельні, видовищні та інші заклади, сезонні міграції, пов’язані зі зміною праці або відпочинком населення” [1]. С. Мінка вважає, що під “міграцією доцільно розуміти будь-яке територіальне переміщення, що здійснюється між різними населеними пунктами однієї або декількох адміністративно-територіальних одиниць, незалежно від тривалості, регулярності і цільової спрямованості” [2, с. 17]. Іноді міграцією вважають навіть рух у межах одного й того самого населеного пункту. Проте найчастіше дослідники розглядають її лише як географічне переселення людей, що відбувається з перетином певних кордонів: адміністративних чи державних.

На основі цих визначень під поняттям “конфесійна міграція” слід розуміти переміщення людей різних конфесій у зв’язку з розширенням їхнього релігійного світогляду, місіонерство, переміщення у зв’язку з неможливістю свого віровираження на певних територіях, здобуття духовної освіти чи навіть трудової діяльності.

Варто звернутися до історичних подій, а саме до біблійного періоду, відображеного у так званому Старому Завіті: Авраам, а пізніше і Мойсей були вимушені через переслідування та знущання над народом Ізраїля покинути землю єгипетську та шукати нового “...краю доброго й широкого...” (Друга книга Мойсеєва: Вихід, 3.8) [3].

З цього випливає, що релігійну міграцію необхідно розглядати як один з перших видів міграції.

Закони про притулок для біженців поважали і стародавні ацтеки, асирійці, греки, євреї, мусульмани та інші народи. Грецький філософ Платон писав: “Люди та боги повинні виявляти більшу любов іноземцеві, віддаленому од своїх співвітчизників та Батьківщини. Тому потрібно

вжити усіх застережень, щоб іноземцям не чинили лиха”. Майже через два тисячоліття у XV ст. маври та євреї через інквізицію змушені були залишити Іспанію. У середньовіччя в Європі практично повсюдно визнавалося право притулку в церквах.

У XVII ст. пуритани, шукаючи релігійної свободи, знайшли притулок у місці, що тепер називається Сполученими Штатами Америки. У XVIII ст. у Франції через французьку революцію знать була змушена полишити свої домівки. А правовий інститут притулку зародився як звичаєве право і передбачав надання притулку біженцям, які зазнавали переслідувань і у своїй країні, й з боку інших держав. Стосунки з цього приводу держави регулювали укладанням двосторонніх договорів про видавання біженців і втікачів. У XVIII–XIX ст. питання про біженців і надання притулку також входили до складу договорів про екстрадицію [2, с. 202].

Понад півстоліття тому, після прийняття Загальної декларації людини, право на свободу пересування отримало міжнародне визнання. Стаття 13 цієї Декларації проголошує: “Кожна людина має право вільно пересуватись та обирати собі місце проживання в межах кожної держави, ...Кожна людина має право залишити та повернутись в будь-яку країну, включаючи свою власну”. З того часу міжнародна міграція набрала величезних обертів, а кінець XX і початок XXI ст., на думку багатьох дослідників, можна назвати “ерою міграції”. Нині міжнародна міграція стала глобальним процесом і, охопивши практично всі континенти й країни, а також усі соціальні верстви, перетворилася на суттєвий економічний, соціальний і гуманітарний чинник розвитку [2, 9].

Однак варто зазначити, що і в сучасних умовах конфесійна міграція займає одне з визначних місць серед міграційних процесів сучасності. Необхідно розробити правовий механізм регулювання, оскільки цей вид міграції містить безліч різновидів та потребує створення умов для її здійснення. Конфесійну міграцію можна розглядати як легальну і нелегальну, тимчасову і постійну, які, своєю чергою, поділяються на вимушену, місіонерську, освітню чи трудову. Необхідний механізм адміністративно-правового регулювання кожного з цих видів конфесійної міграції, хіба що не враховуючи нелегальну міграцію, оскільки тут цей механізм слід застосовувати щодо її виявлення.

Основні причини міграції – бажання потрапити в краще середовище, з достойними умовами проживання, продовжувати свій розвиток, здобути кращу освіту, познайомитися з новими осередками, з одного боку, або ж уникнути переслідування через віросповідання чи приниження гідності – з іншого. Якщо розглядати конфесійну міграцію серед інших її різновидів, то, як вже зазначалося, у цю сферу можуть входити й інші. Проте серед факторів, які спричиняють міграцію, не завжди втеча з власної країни, але й бажання людей мігрувати у пошуках нових можливостей. Отже, можна припустити, що міграцію можна розглядати як право на розвиток і кожної людини, і суспільства загалом.

Однією з актуальних проблем сучасної системи адміністративно-правового регулювання міграційних процесів є консолідація інтересів держави, її громадян та мігрантів. Різноманітність підходів щодо вибору пріоритетних напрямів подальшого розвитку демографічної, економічної та соціальної політики в Україні певною мірою ускладнює цей процес. Сьогодні характер міграційних процесів в Україні зумовлений, насамперед, тенденцією щодо побудови відкритого суспільства. Але, поряд із позитивними тенденціями, є негативні – мігрантами стають особи, що вимушені покидати свої країни через переслідування та збройні конфлікти. Із міграцією вихідців з країн ближнього зарубіжжя збігається міграція іноземних громадян, осіб без громадянства, що шукають притулку. До їх складу входять і ті, хто вже тривалий час проживає на території України, і транзитні мігранти. Сьогодні рівень правового статусу мігрантів в Україні далеко не повною мірою відповідає міжнародному досвіду і сучасному змісту міграційних правовідносин, а його недостатня урегульованість іноді сприяє появі та поширенню такого явища, як незаконна міграція, що справляє деструктивний вплив на політичне, соціальне, культурне життя, негативно впливає на стан безпеки у країні. Нелегальна чи безконтрольна міграція в Україні, як і в будь-якій іншій державі, являє собою загрозу національній безпеці. Все частіше питання нелегальної міграції стає предметом засідань Ради національної безпеки та оборони та привертає до себе увагу українського істеблїшменту. Але, незважаючи на негаразди, вихід є, і полягає він у створенні чітких міграційних правил у системі законодавства України, а також формуванні раціонального та одночасно ефективного механізму державного управління міграційними процесами. Це положення стосується організації системи уповноважених державних органів, правового врегулювання їхнього статусу та діяльності, реалізації принципу законності [2, 6].

В Україні права мігрантів чи громадян країни у сфері міграції регулюються низкою нормативних актів, зокрема основне місце у державно-правовому регулюванні міграційних процесів належить Конституції України, яка закріплює демократичні принципи побудови Української держави, гарантує свободу пересування, вільний вибір місця проживання, вільний в'їзд і виїзд з країни та положення про рівні права іноземців, можливість набуття притулку в Україні тощо. Вона проголосила захист громадян, які перебувають за кордоном. Стаття 3 Закону України “Про біженців та осіб, які потребують додаткового або тимчасового захисту” зазначає, що біженцем може бути визнана особа, яка потребує додаткового захисту через своє віросповідання [4]; у частині 1 статті 2 Закону України “Про свободу пересування та вільний вибір місця проживання в Україні вказано, що громадянам України, іноземцям чи особам без громадянства, які на законних підставах перебувають в Україні, гарантуються свобода пересування та вільний вибір місця проживання на її території, за винятком обмежень, які встановлені законом [5]; у статті 17 Закону України “Про правовий статус іноземців та осіб без громадянства” згадується проблема гарантування прав і свобод людей у сфері свободи совісті. Зокрема, іноземцям та особам без громадянства гарантується право на свободу совісті нарівні з громадянами України і забороняється розпалювання релігійної ворожнечі та ненависті, а також образа почуттів громадян України та іноземців й осіб без громадянства у зв'язку з їхніми релігійними переконаннями [6]. У Законі України “Про свободу совісті та релігійні організації” не йдеться про права і свободи біженців чи іммігрантів, проте у статті 24 “Міжнародні зв'язки та контакти релігійних організацій і віруючих” визначено механізм міжнародного обміну студентами духовних навчальних закладів, приїзду в Україну паломників, учасників релігійних заходів, проповідників тощо [7].

На думку Н. П. Бортник, основними складовими адміністративно-правового механізму міграції є: правовідносини у сфері міграції як різновид суспільних відносин, що регламентуються правовими нормами і забезпечують взаємодію останніх із відповідними суб'єктами міграції; норми права, що визначають права та обов'язки суб'єктів міграційних правовідносин; нормативно-правові акти, які регламентують різні аспекти міграційних процесів і формують комплексне та універсальне міграційне законодавство; державні органи, що покликані регулювати міграційні потоки, які виникають у державі, у своїй повсякденній діяльності, створюючи належні умови для реалізації міграційного права; адміністративна відповідальність як складова адміністративного примусу, що застосовується до суб'єктів міграційних процесів за умови порушення ними чинного законодавства України та покладає на них нові додаткові обов'язки. Зважаючи на об'єктивні обставини, що характеризують розвиток суспільних процесів, міграція має оцінюватися з погляду “керованості” і “підконтрольності” [2, с. 33].

Останнім часом проблемі розроблення механізму регулювання конфесійних відносин в Україні зокрема та й у всьому світі приділяють багато уваги. Через сучасні проблеми людства й надалі відбувається переслідування людей через віросповідання, через свободу совісті, переміщення людей, які прагнуть поліпшити умови перебування, отримати кращу освіту, звертаються до релігійних осередків для трудової діяльності.

Розглядаючи механізми міграційних процесів, варто згадати і такий факт, як порушення національної безпеки та прав і свобод людини і громадянина. В таких випадках важливість механізму протидії нелегальній міграції в Україні визначено в Програмі інтеграції України до Європейського Союзу. Програмою інтеграції України до Європейського Союзу окреслено основні напрями євроінтеграції України, серед них у п. 15.1.3 – боротьбу з нелегальною міграцією. Одним із заходів обмеження нелегальної імміграції може стати реалізація угод про так званий зворотний допуск осіб (реадмісію). Рeadмісія (від англ. *to readmit* – приймати назад) – це взаємні зобов'язання держав, які закріплюються у міжнародних угодах, прийняти назад власних громадян, а також громадян третіх країн та осіб без громадянства, які незаконно прибули на територію однієї із договірних сторін або, прибувши законно, втратили підстави для легального перебування. Зворотний допуск осіб у сучасній системі міждержавних відносин є невід'ємним елементом регулювання міграційних потоків та ефективним інструментом протидії незаконній міграції” [2, с. 249].

Важливе місце у дослідженні міграційних процесів у цій сфері посідає висвітлення міграційного феномену з позиції Церкви чи інших релігійних об'єднань, які активно долучаються до вирішення питань та внесення пропозицій щодо сучасних міграційних процесів.

Найвищим церковним органом католицтва, який опікується мігрантами, є Папська Рада душпастирства мігрантів і подорожніх (Pontificio Consiglio della Pastorale per Imigrantiegli Itineranti),

яку утворив у 1988 р. Папа Іван Павло II Апостольською Конституцією для забезпечення духовної опіки для категорій осіб, які через надзвичайні ситуації не можуть належати до парохіяльних спільнот. Іншим компетентним церковним органом душпастирства мігрантів-католиків є Конгрегація Східних Церков (Congregazione per le Chiese Orientali), завдання якої – забезпечення належних умов для католиків східного обряду щодо розвитку духовних потреб.

Срм. Юстин Бойко зазначає, що у сучасній католицькій еклезіології можна виділити чотири основні напрями служіння Церкви стосовно міграційного руху, зокрема служіння емігрантам через гостинність та опіку над ними; служіння емігрантам через сповнення місії “адвоката”; служіння емігрантам через пасторальну і місію діяльність; емігранти й екуменічний та міжрелігійний діалог [8, с. 501].

У 2010 р. питання міграції було головною темою Синоду єпископів УГКЦ, зокрема Бл. Любомир з цього приводу зазначав: “Ми бачимо в історії нашої Церкви за останні сто двадцять років, що міграція відіграла дуже важливу роль і сьогодні ми стоїмо перед фактом дуже чисельної еміграції. Ми хочемо поглянути на міграцію, беручи під увагу конкретні обставини життя, конкретні потреби тих людей, які вийшли поза межі рідного краю. Розходиться, щоб ми побачили це як богословський факт. Дуже багато наших співвітчизників упродовж останніх десятиліть вийшли поза межі України і створили релігійні, а також і культурні спільноти у різних країнах, залишаючись собою... Синод, запропонувавши цю тему для свого вивчення у 2010 році, хоче передусім збагнути релігійний аспект міграції, подивитись на цю дійсність очима віри”.

Свій внесок у підтримку мігрантів роблять і православні церкви – від заснування парафій у місцях найбільшого скупчення українців до організації релігійно-мистецьких заходів (організація виставок, конференцій, форумів тощо), розробляють навчальні курси для священників і церковних соціальних працівників із профілактики незаконної міграції, координація допомоги постраждалим, яка відбуватиметься за традиційною ієрархічною (в єпархіях будуть призначені відповідальні за роботу з мігрантами) та мережевою (за образом церковної антиСНІД-мережі, що діє з 2002 р. на теренах України) схемами [9].

Для вирішення проблем з питань конфесійної міграції проводяться і міжрелігійні діалоги за участю представників різних конфесій і представників громадських об'єднань та органів місцевого самоврядування. Одним з таких діалогів був Міжрелігійний симпозиум “Міграція крізь призму міжрелігійного діалогу: погляд юдаїзму, християнства та ісламу”, на якому обговорено релігійні аспекти міграції, а також висловлено пропозиції щодо удосконалення механізму допомоги переселенцям з Криму, зокрема мусульманам, які зазнають там переслідування за свої релігійні переконання [10].

Висновки. Підводячи підсумки цієї статті, варто зазначити, що право на міграцію є в кожній людині. Саме тому розроблення і впровадження механізму регулювання конфесійних відносин у міграційних процесах потребує не лише законодавчого впорядкування в Україні та в інших країнах внутрішньо, але й на рівні міжнародних діалогів не лише між державними інституціями, а й між громадянськими інститутами, зокрема представниками різних християнських конфесій, що є запорукою гармонійної співпраці. Адже не лише емігрант повинен дотримуватися законів, національних особливостей країн, в які він переїхав проживати чи перебувати на деякий термін, але і держави мають право контролювати потоки мігрантів і захищати власні кордони, гарантуючи дотримання права і гідності всіх без винятку. Важливо дотримуватися толерантності щодо інших, а особливо щодо осіб, які потребують захисту, забезпечуючи умови для мирного життя як для громадян держави, так і для емігрантів.

Як зазначено у збірному документі “Dottrina sociale della Chiesa” Папської Ради “Справедливість і Мир” “імміграція може бути радше джерелом, ніж перешкодою для розвитку”, а “регулювання імміграційних процесів за критеріями справедливості та рівноваги є однією з необхідних умов для забезпечення такої інтеграції іммігрантів у суспільство, яка відповідає вимогам людської гідності” [8, с. 503].

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Старинська Т. Проблеми операціоналізації понять у контексті дослідження міграції населення / Т. Старинська // *Освіта регіону: політологія, психологія, комунікації*. – 2010. – № 3. –

Режим доступу: <http://social-science.com.ua/article/293> 2. Адміністративно-правове регулювання міграційних процесів: навч. посіб. / кол. авт.; Дніпропетровськ: Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2012. – 326 с. 3. Книга Святого Письма Старого й Нового Заповіту. Друга книга Мойсеєва: Вихід, 3.8. 4. Про біженців та осіб, які потребують додаткового або тимчасового захисту: Закон України від 08.07.2011 р. № 3671-VI // Відомості Верховної Ради України. – 2012. – № 16. – Ст. 146. 5. Про свободу пересування та вільний вибір місця проживання в Україні: Закон України від 11.12.2003 р. № 1382-IV // Відомості Верховної Ради України. – 2004. – № 15. – Ст. 232. 6. Про правовий статус іноземців та осіб без громадянства: Закон України від 22.09.2011 р. № 3773-VI // Відомості Верховної Ради України. – 2012. – № 19–20. – Ст. 179. 7. Про свободу совісті та релігійні організації: Закон України від 23.04.1991 р. № 987-XII // Відомості Верховної Ради України. – 1991. – № 25. – Ст. 283. 8. Кушнірецька О. В. Міграційні процеси та інтегральний розвиток людини у світі дискурсу інститутів громадянського суспільства / О. В. Кушнірецька // Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України. – 2013. – Вип. 3 (101). – С. 498–507. 9. Саган О. Церкви, мігранти, емігранти... [Електронний ресурс] // Релігія в Україні: від 15.02.2011. – Режим доступу: <http://www.religion.in.ua/main/analitica/8297-cerkvi-migranti-immigranti.html> 10. Скубко Л. Міграція крізь призму міжрелігійного діалогу: погляд юдаїзму, християнства та ісламу [Електронний ресурс] // Іслам в Україні : 23.12.2016. – Режим доступу: <http://islam.in.ua/ua/analiz/migraciya-cherez-pryzmu-mizhreligijnogo-dialogu-predstavnyky-riznyh-religiy-shukaly-shlyahy>

REFERENCES

1. Staryns'ka T. *Problemy operatsionalizatsiyi ponyat' u konteksti doslidzhennya mihratsiyi naselelnyya* [Problems of operationalization of concepts in the context of the study of population migration]. *Osvita rehionu: politolohiya, psykholohiya, komunikatsiyi*. 2010. No 3. Available at : <http://social-science.com.ua/article/293> 2. *Administratyvno-pravove rehulyuvannya mihratsiynykh protsesiv: Navch. posibnyk* [Administrative and Legal Regulation of Migration Processes: Teaching manual]. Kol. avt.; Dnipropetrovs'k: Dniprop. derzh. un-t vnutr. Sprav Publ., 2012. 326 p. 3. *Knyha Svyatoho Pys'ma Staroho y Novoho Zapovitu* [The Book of Scripture of the Old and New Testament]. Druha knyha Moyseyeva: Vykhid, 3.8. 4. *“Pro bizhentsiv ta osib, yaki potrebuyut' dodatkovoho abo tymchasovoho zakhystu”*. *Zakon Ukrayiny vid 08.07.2011 No 3671-VI*. [“On refugees and persons in need of additional or temporary protection”. Law of Ukraine dated 07.08.2011 № 3671-VI // Bulletin of the Verkhovna Rada of Ukraine]. *Vidomosti Verkhovnoyi Rady Ukrayiny*. 2012. No. 16. St. 146. 5. *“Pro svobodu peresuvannya ta vil'nyy vybir mistysya prozhyvannya v Ukrayini”*. *Zakon Ukrayiny vid 11.12.2003 No 1382-IV* [“On freedom of movement and free choice of place of residence in Ukraine”. Law of Ukraine dated December 11, 2003 No. 1382-IV]. *Vidomosti Verkhovnoyi Rady Ukrayiny*. 2004. No. 15. St. 232. 6. *“Pro pravovyy status inozemtsiv ta osib bez hromadyanstva”*. *Zakon Ukrayiny vid 22.09.2011 No 3773-VI* [“On the Legal Status of Foreigners and Stateless Persons”. Law of Ukraine dated September 22, 2011 No. 3773-VI] *Vidomosti Verkhovnoyi Rady Ukrayiny*. 2012. No. 19-20. St. 179. 7. *“Pro svobodu sovisti ta relihiyni orhanizatsiyi”*. *Zakon Ukrayiny vid 23.04.1991 No 987-KhII* [“On freedom of conscience and religious organizations”. The Law of Ukraine dated April 23, 1991 No. 987-XII]. *Vidomosti Verkhovnoyi Rady Ukrayiny*. 1991. No 25. St. 283. 8. Kushnirets'ka O. V. *Mihratsiyi protsesy ta intehral'nyy rozvytok lyudyny u sviiti dyskursu instytutiv hromadyans'koho suspil'stva* [Migration processes and integral human development in the world of discourse of civil society institutions]. *Sotsial'no-ekonomichni problemy suchasnoho periodu Ukrayiny*. 2013. Vol. 3 (101). pp. 498–507. 9. Sahan O. *Tserkvy, mihranty, emihranty...* [Churches, Migrants, Emigrants ...]. *Relihiya v Ukrayini vid 15.02.2011*. Available at : <http://www.religion.in.ua/main/analitica/8297-cerkvi-migranti-immigranti.html> 10. Skubko L. *Mihratsiya kriz' pryzmu mizhreligijnogo dialohu: pohlyad yudayizmu, khrystyianstva ta Islamu* [Migration through the prism of interreligious dialogue: the view of Judaism, Christianity and Islam]. *Islam v Ukrayini*. 23.12.2016. Available at : <http://islam.in.ua/ua/analiz/migraciya-cherez-pryzmu>

Дата надходження: 04.06.2017 р.